

Τούρκοε μουσικός

Media: ΤΑ ΝΕΑ
ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ

Page: 1,26,39

Published at: 25-05-2024

Author:

Surface: 1663.73
cm²

Circulation: 24590

Subjects:

**ΖΟΥΛΦΙ
ΛΙΒΑΝΕΛΙ**

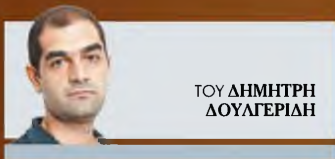
*Τούρκος μουσικός
και συγγραφέας*

Σ. 26, 39

Ζουλφί Λιβανελί «Χρειαζόμαστε την Ελλάδα για να μας ακούει η Ευρώπη»

Ο τούρκος συγγραφέας και μουσικός, τον οποίο συναντήσαμε στη Θεσσαλονίκη, μιλάει για τον σουλτάνο Αμπντούλχαμίτ ως μυθιστορηματικό ήρωα, τον Έρντογάν και τον αγώνα της πατρίδας του γύρω από την ταυτότητά της

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΛΟΥΓΕΡΙΔΗ

Η «είσοδος ελευθέρως» που έχει κατακτήσει ο Ζουλφί Λιβανελί στο ελληνικό ακροατήριο φάνηκε ήδη κατά το «προλόγισμα» του Γιώργου Σκαμπαρδώνη, σε μια αίθουσα που αποδείχθηκε μικρή για να χωρέσει τους αναγνώστες και των δύο στην πρόσφατη Διεθνή Εκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης. Με χαμόγελα και ευχές τον υποδέχθηκαν οι θαυμαστές του πριν ξεκινήσει ο έλληνας συγγραφέας να θέτει ερωτήματα, με χαμόγελα και υπομονή τον «ξεπροβόδιαν» ως το περίπτερο των εκδόσεων Πατάκη, όπου υπέγραψε δεκάδες αντίτυπα του μυθιστορηματός του «Η ράχη της τί-

γρης» (στην έγκυρη μετάφραση της Φραγκώς Καραογλάν) υπερβαίνοντας τη μισή ώρα.

Η αφήγησή του – που αντλεί έμπνευση από τον μεγάλο «παραμύθι» Γιασάρ Κεμάλ, χωρίς να χάνει τις αναφορές στον μοντερνισμό του Ογούζ Ατάι – θέτει στο επίκεντρο τους τελευταίους μήνες του τελευταίου οθωμανού σουλτάνου: του Αμπντούλχαμίτ Β', ο οποίος βρίσκεται εξόριστος από τους Νεότουρκους στη βίλα Αλατίνι της Θεσσαλονίκης. Νοσταλγεί τον Βόσπορο, πενθεί τη χαμένη παντοδυναμία του, αφήνεται στα χέρια του γιατρού του, φοβάται και ανακαλεί τον χρόνο που δεν θα είναι ποτέ ξανακερδισμένος.

Πού αναζητήσατε πηγές για να απεικονίσετε τη Θεσσαλονίκη του περασμένου αιώνα και πόσος χρόνος χρειάστηκε;

Εκανα μεγάλη έρευνα γι' αυτό το βιβλίο και πραγματικά μου πήρε χρόνια επειδή, όπως καταλαβαίνετε, ο τελευταίος

Είπε

ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

Ο Μίκης, που μου στάθηκε σαν μεγαλύτερος αδερφός, μου έλεγε ότι η γέννηση μας μελωδίας μοιάζει με τη γέννηση ενός ανθρώπου. Πρέπει να είναι μοναδική και να ζήσει τη δική της ζωή

σουλτάνος είναι ένα ζήτημα ευαίσθητο για την πρόσφατη πολιτική μας ιστορία. Θεωρείται πρόσωπο αμφιλεγόμενο και για τη μεγάλη πλειονότητα αρνητικό. Δεν είχα το δικαίωμα, που λένε, να κάνω το παραμικρό λάθος: θα με περίμεναν στη γωνία σε οποιοδήποτε στραβοπάτημα. Για τον λόγο αυτό διάβασα δεκάδες βιβλία και για τη Θεσσαλονίκη, βρέθηκα φυσικά πολλές φορές στην πόλη - στις συναυλίες με τη Μαρία Φαραντούρη -, ενώ επισκέφτηκα και τη βίλα Αλατίνι. Η τουρκική έκδοση περιέχει γλωσσάρι με όρους της εποχής και πηγές με περίπου 200 βιβλία (σ.σ.: στην ελληνική υπάρχει επιλεγμένη βιβλιογραφία). Στο πίσω μέρος του μυαλού μου, πάντως, κρατάω πολλές αναμνήσεις και πληροφορίες για τη Θεσσαλονίκη από τη φιλία μου με τον Ηλία Πετρόπουλο στο Παρίσι.

Υστερα από τόση έρευνα, λοιπόν, πότε αισθανθήκατε ότι οι ιστορικές φηγορίες έχουν μετατραπεί σε μισοτορηματικούς χαρακτήρες;

Κοιτάξε, στην αρχή το μόνο που ξέρω είναι ο Αμπντούλχαμίτ ως ιστορικό πρόσωπο. Αλλά εγώ θέλω να γράψω για τον άνθρωπο που κυβέρνησε επί 33 χρόνια (σ.σ.: 1876 - 1909) και μέσα σε μία νύκτα έχασε τα πάντα. Βρέθηκε απομονωμένος και μεταμορφώθηκε σε έναν παρανοϊκό πρώην αυτοκράτορα. Επρεπε, λοιπόν, να σκεφτόμαι συνεχώς το «γιατί». Τι είδους άνθρωπος μπορεί να ζήσει έτσι; Πώς μπορεί να αντέξει τη μοναξιά, ποια άλλα συναισθήματα του γεννά αυτή η «πτώση». Είναι ένα στοιχείο που με προσελκύει, για παράδειγμα, στο «Φθινόπωρο του πατριάρχη» του Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες αλλά βιβλία Λατινοαμερικανών, οι οποίοι - διόλου τυχαία - έγραψαν για δικτάτορες. Αυτά είναι η εισόδος από την οποία μπαίνει κανείς: όχι οι δικτάτορες όσο κυβερνούν, αλλά όταν χάνουν την εξουσία. Και νομίζω ότι τότε φαίνεται ξεκάθαρα το κοινό χαρακτηριστικό τους: η παράνοια. Άνθρωποι που υπήρξαν σκληροί απέναντι στους υπηκόους τους, αλλά ταυτοχρόνως δυστυχισμένοι. Η οθωμανική ατμόσφαιρα έχει αυτό το στοιχείο που με ελκύει: έναν σκοτεινό σουρεαλισμό.

Αναφέρατε τον Μάρκες. Θα λέγατε ότι αυτή η αφήγηση που παραπέμπει στο «γίγνο παραμύθι» είναι η πηγή από την οποία αντλείτε κι εσείς;

Σίγουρα. Ο Μάρκες είναι ένας από τους μεγαλύτερους τεχνίτες. Τον γνώρισα στο Μεξικό και τον αγάπησα - δεν θα μπορούσε να μην έχει αντίκτυπο επάνω μου. Αλλά το ίδιο συνέβη και με τον δικό μας Γασάρ Κεμάλ, τον κοιντό φίλο μου επί 44 χρόνια. Δουλέψαμε μαζί σε καθημερινή βάση και δεν χωρίσαμε ποτέ. Χωρίς να μιμείσαι ψάχνεις από βιβλίο σε βιβλίο τη δική σου φωνή ακούγοντας είτε τη μεγάλη λογοτεχνία είτε την ίδια τη ζωή. Ρώτησαν κάποτε τον Προυστ εάν δανείζεται τους χαρακτήρες του από την πραγματική ζωή. Κι εκείνος το παραδέχθηκε συμπληρώνοντας: «Μόνο που μέσα σε έναν χαρακτήρα μου ζουν 8.000 άνθρωποι».

Από την αφήγηση στη «Ράχη της τίγρης» δεν λείπει ποτέ ο αγώνας των Οθωμανών, αργότερα της Τουρκίας, να βρει μια θέση ανάμεσα στην Ασία και τον εξευρωπαϊσμό. Πιστεύετε ότι αυτός ο αγώνας συνεχίζεται ή έχει ολοκληρωθεί;

Πιστεύω ότι η Τουρκία ψάχνει ακόμη την ψυχή και την ταυτότητά της, επειδή ζούμε σε μία ετερόκλητη κοινωνία, όχι σε ένα ομοιογενές έθνος. Ζουν μαζί μας Κούρδοι, άνθρωποι με αραβική προέλευση, Καυκάσιοι, άνθρωποι του Πόντου. Έχουμε κουλτούρες από την Ανατολία έως τη Μεσόγειο και την ακτή του Αιγαίου. Το δυσάρεστο είναι ότι αυτό το «χάος» δεν καταλήγει σε αρμονία. Ο καθένας δικαίως θέλει να διατηρήσει την κουλτούρα του, αλλά το αποτέλεσμα είναι ότι υποφέρουμε όλοι μαζί. Εμείς πληρώνουμε το μεγαλύτερο κόστος σ' αυτή την περιφέρεια «σύγκρουση των πολιτισμών» του Χάντινγκτον, επειδή ένα κομμάτι της τουρκικής ταυτότητας δεν έπαψε ποτέ να ανήκει στη Μέση Ανατολή. Ενώ το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της είναι το βαλκανικό. Οι Οθωμανοί έμειναν στα Βαλκάνια επί 500 και 600 χρόνια: εκεί βρίσκονται τα μνημεία, το φαντασιακό και η αγρότης. Βλέπεις εκεί μνημεία των Σελτζούκων, αλλά κανένα των Οθωμανών. Στην Ελλάδα δεν έχετε αντίστοιχη κρίση ταυτότητας. Ενώ στην οθωμανική και τουρκική Ιστορία μόνο ένα πράγμα έμεινε ίδιο επί 1.000 χρόνια: η γλώσσα.

Ο σουλτάνος Αμπντούλχαμίτ φοβάται συνεχώς τις ευρωπαϊκές εφημερίδες και τα δημοσιογραφικά άρθρα που μπορεί να γράψουν για τον ίδιο. Φοβάται επίσης ότι μπορεί να είναι «θύμη» εσωτερικής προδοσίας. Γιατί να μη βρει κάποιος αναγνώστης αναλογίες με τη σημερινή πολιτική κατάσταση στην Τουρκία;

Σίγουρα δεν ήταν σκοπός μου να γράψω μια πολιτική αλληγορία. Αλλά το στοιχείο της πίεσης από τον ευρωπαϊκό τύπο εκείνης της εποχής υπήρχε και έπρεπε να το χρησιμοποιήσω. Κατασκεύαζαν καρικατούρες και διέδιδαν φήμες. Κάτι που σήμερα γίνεται μέσω της τηλεόρασης και άλλων δικτύων. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεχόταν επίθεση και ο πιο εύκολος στόχος ήταν οι ηγέτες της. Ο Αμπντούλχαμίτ βρισκόταν στον θρόνο

Ζουλίφι Λιβανελί
Στη ράχη της τίγρης
Μτφ. Φραγκώ Καρααγλάν
Εκδ. Πατάκη, σελ. 416

σε μια εξαιρετικά δύσκολη περίοδο, όταν η Βρετανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ρωσία επιδίωκαν τον διμοιρασμό της. Εμοίωζε με την απόλυτη λεία, εδώ που τα λέμε. Από την άλλη, και ο ίδιος ο σουλτάνος εκμεταλλεύτηκε ακριβώς τις διαφορετικές μεθοδεύσεις των Δυτικών για να στρέψει τον ένα εναντίον του άλλου.

Ποιο θα εντοπίζατε ως βασικό στοιχείο και συναισθηματικό κέντρο στον Αμπντούλχαμίτ ως χαρακτήρα πλέον;

Τον φόβο. Οτι ανά πάσα στιγμή θα τον σκοτώσουν. Φοβόταν τα πάντα. Κάποια στιγμή έχει προσκαλέσει τη διάσημη Σάρα Μπερνάρ για μια παράσταση στο παλάτι. «Κάνετε ότι πεθάνατε επί σκηνής και όλοι πίστεψαν ότι όντως πεθάνατε». Κι εκείνη χρησιμοποιείται να του κάνει πάλι την αναπαράσταση. «Όχι, όχι, μην το κάνετε, δεν το αντέχω» της λέει. Φοβόταν τα πάντα γύρω του. Κι αυτό στοιχείο μιας παράνοιας.

Μιλώντας με τον Τζαν Ντουντάρ για το graphic novel του με τη ζωή του Ερντογάν μού είπε ότι στόχος του τελευταίου ήταν μόνιμος να γίνει ένας σύγχρονος σουλτάνος. Συμφωνείτε με αυτό;

Ναι. Ίσως όχι τόσο σύγχρονος, αλλά είναι κάτι στο οποίο πιστεύει. Επειδή πιστεύει στην έννοια της «ummah», της παγκόσμιας κοινότητας των μουσουλμάνων. Ούτε καν στο έθνος. Είναι κάτι που έχω συζητήσει προσωπικά μαζί του και αυτό που υπερασπίζεται ως το τέλος. Του είπα συγκεκριμένα ότι η ονομασία του χωριού της οικογένειάς του είναι «Ποταμιά» (σ.σ.: το Güneysu του Εύξεινου Πόντου), οπότε αυτό κάτι σημαίνει για το μέγιστο που επικρατεί στην ιστορία της χώρας μας. «Δεν είναι φυλή αυτή» μου απάντησε. «Όλοι ανήκουμε στην ummah». Αν ισχύει κάτι τέτοιο, συνεπάγεται ότι όλοι είμαστε αραβικής προέλευσης και ότι ανήκουμε στον αραβικό κόσμο. Αυτό επιδιώκει ο τούρκος πρόεδρος. Αλλά η Τουρκία είτε στην οθωμανική είτε στη σελτζουκική περίοδο δεν υπήρξε ποτέ αραβική. Κανείς δεν μιλούσε αραβικά. Πάρτε τη μουσική, για την οποία μπορώ να μιλήσω: οι δύο μεγαλύτερες επιρροές στην οθωμανική μουσική ήταν η Ελλάδα και η Περσία. Ακούσαμε με φίλους έναν περίφημο θρησκευτικό ύμνο του 15ου αιώνα, ο οποίος παίζεται σε πολλά τεμένια. Και τι ήταν αυτός ο ήχος; Βυζαντινός, φυσικά.

Ποιος είναι ο μεγαλύτερος φόβος και ποια η μεγαλύτερη ελπίδα για την πατρίδα σας;

Ο φόβος μου είναι να κατευθυνθούμε προς μια αραβική κοινωνία της Μέσης Ανατολής. Να αντιμετωπίσουμε για πρώτη φορά στην ιστορία μας το ενδεχόμενο της σαρίας. Η μεγαλύτερη ελπίδα μου είναι να γίνουμε μια όντως σύγχρονη δημοκρατία. Πιστεύω μάλιστα ότι έχουμε ανάγκη τις γειτονικές χώρες, ειδικά την Ελλάδα, για να μπορεί να μας ακούει η Ευρώπη. Ελπίζω να φτάσουμε κάποτε το επίπεδο της Ιστορίας που δημιούργησαν ο Βενιζέλος και ο Ατατούρκ με φιλία και ανοικτούς διαύλους ανάμεσά μας. Εγώ δεν βλέπω αρνητικά ούτε τα στοιχεία μιας «συννομοσπονδίας» που μπορεί να έχει αυτή τη σχέση στην οικονομική και τουριστική ανάπτυξη.

Η «ΤΟΥΡΚΙΚΟΤΗΤΑ»

«Ένα κομμάτι πολιτικών θέλουν να φέρουν ισλαμικό κράτος»

Πώς νομίζετε ότι υποδέχθηκαν το βιβλίο σας οι αναγνώστες της «εκκοσμημένης» Τουρκίας, η οποία απεχθάνεται την κληρονομιά του Αμπντούλχαμίτ;

Ναι, πρόκειται για πρόσωπο μιστό στους προδευτικούς κύκλους. Κάνουν λόγο για τύραννο και αμοισαγή σουλτάνο. Φυσικά την ίδια απέχθεια απέναντί του είχε δείξει και ο Κεμάλ Ατατούρκ, κάτι που μοιράζονται οι νεότεροι κεμαιοίτες. Οπότε θα περίμενε κανείς ότι έπρεπε να γράψω ένα μυθιστόρημα για να προσβάλω αυτή την προσωπικότητα. Αλλά εγώ πρέπει να λειτουργήσω ως μυθιστοριογράφος. Δεν μπορώ να προσεγγίσω τους χαρακτήρες με αυτό τον τρόπο, δηλαδή τι περιμένουν να διαβάσουν όλοι σήμερα. Πρέπει να εντοπίσω τα πάθη και τις αδυναμίες του. Τη σχέση με τα παιδιά, τις συζύγους και τις ερωμένες του. Γι' αυτό, από την άλλη, δεν άρεσε στους εθνικιστικούς κύκλους. Αλλά η εμπορική απήχηση του είναι καλή μέχρι τώρα, έχει πουλήσει 500.000. Η «Σερενάτα» (εκδ. Πατάκης, 2012) είχε δώσει ένα εκατομμύριο αντίτυπα, αλλά ήταν ερωτική ιστορία κατά βάση.

Ανάμεσα σε άλλα της ακτιβιστικής δράσης σας έχετε προτείνει την αλλαγή του ποινικού κώδικα, ειδικά για την «προβολή της τουρκικότητας» με την οποία διώκονται συγγραφείς και διανοούμενοι. Γιατί έχει τόσο κεντρική σημασία αυτή η έννοια στο σύστημα δικαίου;

Επειδή τα πολιτικά κόμματα και οι διαφορετικοί ηγέτες χρησιμοποιούν την έννοια για να αποκτήσουν ηγεμονία. Δεν πρόκειται καν για πολιτικό αγώνα. Υπάρχει ένα μεγάλο κομμάτι της πολιτικής που θέλει να απαζώσει την παλιά Τουρκία και να επαναφέρει την αραβική ισλαμική επιρροή. Να καταστραφεί το σύγχρονο κράτος και να επανέλθει ως ισλαμικό. Όλοι οι πόλοι παλεύουν μεταξύ τους για τη δημιουργία νέου καθεστώτος. Φυσικά η κοσμική Τουρκία αντιπαρατίθεται σε οποιαδήποτε αλλαγή του Συντάγματος που θα επέτρεπε την υποχώρηση της «εκκοσμίκευσης». Σε όλο αυτό το σκηνικό χάνεται μονίμως η κοινή λογική. Η διαφορά με την Ελλάδα, όπου δεν υπάρχει η ίδια έννοια και η ποιότητά της, είναι ότι το εθνικό κράτος πορεύτηκε με τη στήριξη της Εκκλησίας ήδη από την αρχή. Φτάσαμε έτσι σε ένα σημείο ώστε στην κηδεία του Μίκη Θεοδοσώδη να συνυπάρχουν θρήσκοι και κομμουνιστές. Στην Τουρκία, από την άλλη, αν είσαι εθνικιστής, μισείς τους θρησκευόμενους. Αντιστρόφως, οι θρήσκοι πιστεύουν ότι Τούρκοι σημαίνει Αραβας. Γι' αυτό και αντιδρούν στη μετάφραση του Κορανίου.

Το ποίμά σας για τις ωμόπτες του τουρκικού στρατού, μέλη του οποίου εκτέλεσαν φίλους σας, είναι ακόμη απαγορευμένο στην Τουρκία;

Ναι. Με είχε ρωτήσει και ο Μίκης γι' αυτό. Μου είχε διηγηθεί φυσικά και τις δικές του πλοηγορήσεις που ήταν όλες κομμένες στην Ελλάδα. Όταν του ξαναείδα όμως τον ρότσο αν είναι πλέον λογοκρημένος. Κι εκείνος μου είπε όχι, ήταν ελεύθερος. «Ε, το δικό μου ποίημα είναι ακόμη κομμένο. Αυτά είναι η διαφορά των δύο χωρών».